

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพยาบาลเป็นวิชาชีพ ซึ่งให้บริการที่จำเป็นต่อสังคมค่านุภาพอนามัย และลักษณะงานในความรับผิดชอบของการพยาบาล ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ความคิดริเริ่ม มีความเข้าใจและสนใจผู้ป่วยอย่างจริงจัง จึงจะปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดประโยชน์ ได้อย่างเต็มที่ เพราะสภาพการทำงานของการพยาบาลในโรงพยาบาล ต้องดำเนินการ ทิศก่อนถึงคลอด 24 ชั่วโมง โดยที่พยาบาลจะต้องให้การพยาบาลที่สมบูรณ์แบบแก่ผู้ป่วย เพื่อสนองความต้องการของผู้ป่วยอย่างแท้จริง ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และ สังคม (พวงรัตน์ บุญญารักษ์ 2522 : 43) นอกจากนี้แล้ว พยาบาลจะต้องทำทุก สิ่งทุกอย่างที่จำเป็นต่อสวัสดิภาพของผู้ป่วยที่อยู่ในความดูแล โดยไม่มีการจำกัดเวลา และแรงงาน จะเห็นได้ว่าพยาบาลทำงานหนักทั้งทางกาย และทางใจ ทั้งยังต้อง ทำงานอยู่ในสภาพแวดล้อม หรือบรรยากาศของความเจ็บป่วย เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและความตายของผู้ป่วย (Iveson 1983 : 43) นอกจากนี้ยังเสี่ยงอันตราย การติดเชื้อจากผู้ป่วยอีกด้วย (วิเชียร ทวีลาภและคณะ 2521 : 240)

จากสภาพการปฏิบัติงานการพยาบาล พยาบาลต้องทำหน้าที่การพยาบาลโดยตรง (Nursing) และสิ่งที่ไม่ใช่หน้าที่ด้านการพยาบาลโดยตรง (Non-Nursing) เช่น พยาบาลต้องใช้เวลาบางส่วนไปทำงานหน้าที่แพทย์ (นันทา วสุนิชร 2517 : 47) และพยาบาลยังมีบทบาทหลายประการที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ป่วย ได้แก่ บทบาท พยาบาลกับประชาชน โดยต้องให้บริการพยาบาลแก่ประชาชน ต้องเคารพค่านิยม ขนบธรรมเนียม บทบาทพยาบาลกับการประกอบอาชีพ โดยรักษาไว้ซึ่งมาตรฐานอัน สูงสุดในการให้การพยาบาล รักษาไว้ซึ่งสมรรถภาพในการพยาบาล แสวงหาความรู้ อยู่เสมอ และบทบาทพยาบาลกับสังคม คือต้องรับผิดชอบร่วมกับประชาชนในการ ดำเนินงาน เพื่อสนับสนุนความต้องการค่านุภาพอนามัย และพัฒนาความเป็นอยู่ของ ประชาชน (นิลา คิคประเสริฐ 2527 : 21-22)

เนื่องจากความรับผิดชอบที่หนักหน่วง และบทบาทต่าง ๆ ของพยาบาลคือสังคม ซึ่งแตกต่างไปจากวิชาชีพอื่น ซึ่งต้องให้บริการเกี่ยวข้องกับความเป็นความตายของชีวิตมนุษย์ และความคาดหวังของสังคมที่ตึงไว้วัดวิชาชีพสูง ทำให้ความคาดหวังต่อพยาบาลมีลักษณะเฉพาะ เป็นต้นว่า เสียสละ อุตุน ยิ้มแย้ม แจ่มใส ต้องมีความเข้าใจสภาพอารมณ์ และการแสดงออกของผู้ป่วย จากผลการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนต่อพยาบาล พบว่า พยาบาลต้องทำงานหนักมาก และผู้ป่วยต้องการให้พยาบาลดูแล และเข้าใจผู้ป่วยอย่างดี (Rayner 1984 : 29) ดังนั้นจากการทำงานมักพบปัญหาทางก้นต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น ปัญหาการบริการบริหารงาน เทคนิคการทำงาน เจ้าหน้าที่ทำงานอย่างไม่มีคุณภาพ (Wieland 1969 : 68) ตลอดจนปัญหาความรับผิดชอบงานหลายด้าน แต่ไม่มีอำนาจจริงจัง สภาพแวดล้อมที่ทำงานแออัด ความก้าวหน้าในตำแหน่งมีจำกัด โอกาสการศึกษาต่อมีน้อย (ถวิล รัชชสิทธิ์ 2521 : 87) และจากการวิจัยของ จารุวรรณ เสวกรวรรณ (2518 : 93) เกี่ยวกับความพึงพอใจในงานของพยาบาล ในโรงพยาบาลกรุงเทพมหานคร พบว่า เงินเดือน สวัสดิการ และโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน พยาบาลมีความพึงพอใจในระดับต่ำ และสภาพของการปฏิบัติงานมีผลต่อขวัญของการปฏิบัติงานด้านบริการของพยาบาลประจำการ (อุษณีย์ เทพวรชัย 2526 : 130)

จากผลการวิจัยเหล่านี้ พอจะกล่าวได้ว่า ในการประกอบวิชาชีพการพยาบาล พยาบาลต้องเผชิญกับความกดดันรอบด้านในขณะปฏิบัติงาน สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความเครียดกับพยาบาลซึ่งเป็นปฏิกิริยาคนหนึ่ง ความรุนแรงมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล จากผลการวิจัยเกี่ยวกับความเครียดของพยาบาล ในโรงพยาบาลทั่วไปของรัฐ ในกรุงเทพมหานครพบว่า พยาบาลมีความเครียดในระดับปานกลาง ร้อยละ 77.9 โดยจะแสดงอาการของความเครียดออกมาในรูปของกลุ่มอาการกลัวสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่มีเหตุผล (พรทิพย์ เกษุรานนท์ 2527 : 92) และความเครียดจะส่งผลต่อพยาบาล ทำให้เกิดความวิตกกังวล สนใจแต่ปัญหาของตนเอง (สมศรี เชื้อศิริ 2521 : 5) ไม่พึงพอใจในอาชีพของตน (Scully 1980 : 716) ถ้าหากเกิดร่วมกับปัญหาอื่น ๆ ของการทำงาน ซึ่งถือว่าเป็นความเครียดจากสิ่งแวดล้อมในการทำงานแล้ว จะส่งผลให้เกิดความเหนื่อยหน่ายในวิชาชีพการพยาบาลได้ (Burnout in Nursing profession) (Muldary 1983 : 14)

ความเหนื่อยหน่ายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในทุกวิชาชีพ ที่ต้องทำงานเพื่อช่วยเหลือมนุษย์ เช่น แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ ครู โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พยาบาลมักเกิดความเหนื่อยหน่ายได้มาก (Kim 1978 : 23) จากการวิจัยที่เกี่ยวกับความเหนื่อยหน่ายในวิชาชีพการพยาบาล พบว่า ความเหนื่อยหน่ายเกิดจากลักษณะงาน ความเครียดของพยาบาลเอง ความขัดแย้งในบทบาทวิชาชีพกับความคาดหวังของพยาบาล ราชการสนับสนุนทางสังคม (Muldary 1983 : 45) ความไม่พึงพอใจในงาน และพฤติกรรมผู้นำที่เข้มงวดกับกฎระเบียบเกินไป แคซาคเหตุผล (Duxbury. et al. 1984 : 44) จากผลการวิจัยพบว่า พยาบาลที่ทำงานในหออภิบาลผู้ป่วยหนัก และพยาบาลที่มีประสบการณ์ด้านการพยาบาล 1-5 ปี มักเกิดความเหนื่อยหน่ายได้ง่าย (Maslach 1982 : 60) ซึ่งความเหนื่อยหน่ายนี้จะมีอาการแสดงออกทางร่างกาย อารมณ์ ความคิดหรือทัศนคติ และพฤติกรรม ได้แก่ ร่างกายอ่อนเพลีย ห้อแท้ใจ ไม่ต้องการช่วยเหลือผู้ป่วย ละเลยผู้ป่วย มองไม่เห็นความสำคัญของบุคคล หรือลดความเป็นมนุษย์ (dehumanization) (Maslach 1982 : 3) อาการแสดงเหล่านี้ นอกจากจะทำให้พยาบาลเกิดความเหนื่อยหน่ายในแต่ละบุคคลแล้ว ยังก่อให้เกิดความเหนื่อยหน่ายแผ่กว้างไปในหน่วยงาน (group burnout) ได้อีกด้วย (Johnson 1982 : 34)

ดังนั้น เมื่อพยาบาลเกิดความเหนื่อยหน่ายในวิชาชีพการพยาบาลจะมีผลสืบเนื่องถึงการขาดงาน การเจ็บป่วยทางกายและจิตใจ (Seuntjens 1982 : 12) ซึ่งจากผลการวิจัยในปี ค.ศ. 1982 พยาบาลในสหรัฐอเมริกาเกิดความเหนื่อยหน่าย แล้วทำให้เกิดคิสุรา มีร้อยละ 10-20 และต้องไ้ยาระงับประสาทก่อนปฏิบัติการพยาบาลมีจำนวนสูงถึงร้อยละ 67 นอกจากนี้แล้วยังพบว่าเมื่อนักศึกษาพยาบาลเกิดความเหนื่อยหน่าย คิสุรา และยากล่อมประสาทด้วย (Stubbs and Schaffner 1983 : 44-45) และหากว่าพยาบาลที่มีความเหนื่อยหน่ายคงทำงานต่อไปในหน่วยงาน ก็จะพยายามหาวิธีการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง เช่น การย้ายไปทำงานแผนกการพยาบาลอื่น หรือขอเปลี่ยนความรับผิดชอบ พยาบาลในกลุ่มนี้จะมีประสิทธิภาพการทำงานลดลง และทำงานต่อไปโดยไม่ต่อต้านกับการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้น (Muldary 1983 : 44)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า พยาบาลคงทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีความกดดันมากขึ้น จนอาจถึงกับต้อง โอน ย้าย หรือลาออกจากวิชาชีพการพยาบาลไปได้ จากการ

ศึกษาสาเหตุของการลาออกของพยาบาลในสหรัฐอเมริกา พบว่า ความเหนื่อยหน่าย เป็นสาเหตุสำคัญ (Tayler and Covalesski 1985 : 237) ที่ทำให้พยาบาลลาออกจากวิชาชีพถึงร้อยละ 35-60 ทุกปี (Seuntjens 1982 : 12) และผลการวิจัยได้สนับสนุนว่า การขาดแรงเสริมทางบวกในการทำงาน มีผลทำให้พยาบาลลาออก ร้อยละ 20 ซึ่งมักจะเป็นพยาบาลที่ทำงานในหออภิบาลผู้ป่วยหนัก (Pines and Kaner 1982 : 144) นอกจากนี้ยังพบว่า พยาบาลที่ทำงานในหอผู้ป่วยที่รักษาโรคมะเร็ง (Oncology) มีอัตราการลาออกสูงกว่า หอผู้ป่วยประเภทอื่น (Leveinstein 1985 : 44) และพยาบาลในหอผู้ป่วยเด็กที่ให้การดูแลค้ำบป้องกันโรค ลาออกถึงร้อยละ 50-100 ในแต่ละปี (Muldary 1983 : 44) ซึ่งการโอนย้าย ลาออกนี้ ถือว่าเป็นการสูญเสียจำนวนบุคลากรของหน่วยงาน หรือวิชาชีพ ทำให้จำนวนพยาบาลไม่ใกล้เคียงกับจำนวนผู้ป่วย อาจเป็นสาเหตุให้คุณภาพการพยาบาลถูกจำกัด หรือลดลงได้ (Wolf 1981 : 233)

ดังนั้น จากการศึกษาเรื่องความเหนื่อยหน่ายของพยาบาลวิชาชีพในต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ความเหนื่อยหน่ายที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ จะเกิดผลเสียตามมาทั้งในค้ำบส่วนตัว คือ ทำให้พยาบาลเกิดการเจ็บป่วย เป็นผลให้คุณภาพการพยาบาลลดลง และผลเสียในหน่วยงานคือ ทำให้พยาบาลต้องลาออกจากการเป็นพยาบาล เป็นเหตุให้สูญเสียบุคลากรไป จึงพิจารณาได้ว่า ความเหนื่อยหน่ายมีผลมาจากพยาบาลไม่ประสบความสำเร็จต่อการจัดการกับความเครียดในการทำงาน และอาจส่งผลกระทบต่อวิชาชีพการพยาบาลได้ เนื่องจากลักษณะการทำงานของพยาบาลต้องเกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยในยามเจ็บป่วย มีความทุกข์ทรมาน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ในความคล้ายคลึงกันเช่นนี้ของวิชาชีพการพยาบาล ผู้วิจัยเชื่อว่าความเหนื่อยหน่ายของพยาบาลวิชาชีพที่มาจากปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นในต่างประเทศนั้นมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นกับพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทยได้

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น เป็นมูลเหตุจูงใจ ทำให้ผู้วิจัยสนใจจะศึกษา "ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยค้ำบสร กับระดับความเหนื่อยหน่ายของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลของรัฐ กรุงเทพมหานคร" เนื่องมาจาก การวิจัยเกี่ยวกับความเหนื่อยหน่ายของพยาบาลวิชาชีพนี้ เป็นการศึกษาครั้งแรกในประเทศไทย และจากผลการวิจัยที่ผ่านมาในเรื่องความเครียด ความพึงพอใจในงาน ขวัญของพยาบาลวิชาชีพ ที่ศึกษา

ในโรงพยาบาลของกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ (พรทิพย์ เกตุรานนท์ 2527 : 92) จารุวรรณ เสวกรวรรณ 2518 : 93 และอุษณีย์ เทพวรชัย 2526 : 130) และจากสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ สาเหตุหนึ่งมาจากสภาพการทำงานที่ก่อให้เกิดความเครียด ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดเป็นความเหนื่อยหน่ายขึ้นได้ เนื่องจากพยาบาลเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้เกิดคุณภาพการพยาบาล ถ้าหากพยาบาลเกิดความเหนื่อยหน่ายเสียแล้ว พยาบาลก็จะขาดแรงกระตุ้นให้เกิดพลังความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล และผลการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่า จะชี้ให้เห็นถึงที่มาของความเหนื่อยหน่าย และระดับความเหนื่อยหน่ายของพยาบาลวิชาชีพ อันจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงด้านการบริหาร การบริการการพยาบาล เพื่อพัฒนาหน่วยงาน คุณภาพการพยาบาล และที่สำคัญจะช่วยส่งเสริมความก้าวหน้าของวิชาชีพการพยาบาลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเหนื่อยหน่ายของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ความเหนื่อยหน่าย โดยมีการรับรู้ต่อความสำเร็จในงาน สัมพันธภาพระหว่างบุคลากรพยาบาล ลักษณะงานที่รับผิดชอบ การรับรู้ต่อความสามารถเชิงวิชาชีพของตนเอง การรับรู้ต่อระบบบริหาร ประเภทของผู้ป่วย ตำแหน่ง ประสบการณ์ด้านการพยาบาล และอายุ

ปัญหาของการวิจัย

1. พยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลของรัฐ กรุงเทพมหานคร จะมีความเหนื่อยหน่ายอยู่ในระดับใด
2. การรับรู้ต่อความสำเร็จในงาน สัมพันธภาพระหว่างบุคลากรพยาบาล ลักษณะงานที่รับผิดชอบ การรับรู้ต่อความสามารถเชิงวิชาชีพของตนเอง การรับรู้ต่อระบบบริหาร ประเภทของผู้ป่วย ประสบการณ์ด้านการพยาบาล ตำแหน่ง อายุ ในแต่ละปัจจัยดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์กับระดับความเหนื่อยหน่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่

3. การรับรู้ต่อความสำเร็จในงาน สัมพันธภาพระหว่างบุคลากรพยาบาล ลักษณะงานที่รับผิดชอบ การรับรู้ต่อความสามารถเชิงวิชาชีพของตนเอง การรับรู้ต่อระบบบริหารประเภทหอผู้ป่วย ประสิทธิภาพด้านการพยาบาล ตำแหน่ง อายุ สามารถร่วมกันทำนายระดับความเหนื่อยหน่ายได้หรือไม่

แนวเหตุผลและสมมติฐานของการวิจัย

ความเหนื่อยหน่ายในวิชาชีพพยาบาล สามารถเกิดได้กับพยาบาลทุกคน ทุกระดับ และทุกตำแหน่ง ทั้งแต่ระดับล่างสุดคือ พยาบาลประจำการ ถึงระดับสูงสุด หัวหน้าฝ่ายการพยาบาล (McConnell 1982 : 73) และพยาบาลที่ทำงานให้การพยาบาลผู้ป่วยโดยตรง มีความสัมพันธ์กับการเกิดความเหนื่อยหน่ายได้ง่าย (Stubbs and Schaffner 1985 : 44) และจากผลการวิจัยพบว่า อายุของพยาบาลมีความสัมพันธ์กับความเหนื่อยหน่าย คือ พยาบาลที่มีอายุมากขึ้น จะมีความเหนื่อยหน่ายน้อยกว่า พยาบาลที่มีอายุน้อย (Keane, Ducette and Adler 1985 : 334) ซึ่งสอดคล้องกับ มาสแลช (Maslach 1982 : 60) ให้เหตุผลว่า คนที่มีอายุมากขึ้น ทำงานกับคนหลายประเภท มองชีวิตอย่างกว้างไกล ครอบคลุมและลึกซึ้ง จึงทำให้มีวุฒิภาวะมากขึ้น ดังนั้นโอกาสจะเสี่ยงต่อการเกิดความเหนื่อยหน่ายได้น้อย

ประสิทธิภาพด้านการพยาบาลยังมีผลต่อความเหนื่อยหน่ายด้วย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า พยาบาลที่ทำงานเป็นช่วง 1 ปีแรก ต้องลาออกจากโรงพยาบาลของรัฐ ในสหรัฐอเมริกา ถึงร้อยละ 70 และพยาบาลส่วนใหญ่ที่เกิดความเหนื่อยหน่ายนั้น จะมีตั้งแต่เริ่มทำงาน ถึง 2 ปี (Mulderly 1983 : 44) และพยาบาลที่มีประสิทธิภาพด้านการพยาบาล 1-5 ปี จะมีความเหนื่อยหน่ายมากกว่าพยาบาลที่ทำงานตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป (Maslach 1982 : 60)

ดังนั้น แสดงให้เห็นว่า มีประสิทธิภาพด้านการพยาบาลมีความสัมพันธ์กับระดับความเหนื่อยหน่าย จากการศึกษาถึงความพึงพอใจและไม่พึงพอใจในงานของพยาบาล พบว่า หัวหน้าพยาบาลจะมีความพึงพอใจลดลงเมื่ออยู่ในตำแหน่งหลายปี และพยาบาลประจำการจะมีความพึงพอใจในงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระยะเวลาที่จบการศึกษา และประสิทธิภาพการทำงาน (Simpson 1985 : 70)

ความเหนื่อยหน่ายของพยาบาลวิชาชีพ นอกจากจะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังของพยาบาล ได้แก่ อายุ ประสบการณ์ด้านการพยาบาล ตำแหน่ง แล้ว ลักษณะส่วนตัวของพยาบาลที่มีแรงจูงใจไปสัมฤทธิ์สูง และมีความคาดหวังต่อการทำงานอย่างมากก็มีความสำคัญเช่นกัน หากพยาบาลเกิดความขัดแย้งระหว่างความต้องการของตนและความต้องการของงานหรือหน่วยงาน จะทำให้เกิดความเหนื่อยหน่ายได้ (Yee 1981 : 14) นอกจากนี้ยังพบว่า ลักษณะของงานที่ทำมีความสัมพันธ์กับการเกิดความเหนื่อยหน่าย โดยมีปัจจัยหลายด้าน ซึ่งจากการศึกษาองค์ประกอบสำคัญของการเกิดความเหนื่อยหน่าย ได้แก่ บุคลากรไม่มีประสิทธิภาพ ความไม่พึงพอใจในงานพยาบาล ขาดอำนาจในการตัดสินใจในสถานการณ์วิกฤตของการพยาบาล (Magill 1982 : 19)

ลักษณะงานที่ค่อนข้างเผชิญกับความกดดัน ความคับข้องใจจากการปฏิบัติการพยาบาล ในสภาพผู้ป่วยที่กำลังประสบระหว่างความเป็นและความตาย หรือในภาวะวิกฤตอยู่เสมอ ต้องการการตัดสินใจรีบด่วน เช่น ในหออภิบาลผู้ป่วยหนัก (Leverstein 1985 : 44)

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารในหน่วยงาน เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหนื่อยหน่ายได้ วูล์ฟ (Wolf 1981 : 233) ได้ศึกษาพบว่า ปัญหาที่มีอิทธิพลต่อการเกิดความเหนื่อยหน่ายในพยาบาล คือ ขาดการสนับสนุนให้พยาบาลมีโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติการพยาบาลได้ ไม่ให้อำนาจการตัดสินใจในการทำงาน และนโยบายของหน่วยงานไม่ชัดเจน

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร (Interpersonal relationship) มีความสำคัญต่อการเกิดความเหนื่อยหน่ายอย่างมาก นั่นคือ พยาบาลต้องเผชิญกับความเครียด ความไม่พึงพอใจจากการปฏิบัติการพยาบาล เนื่องจากลักษณะงานต้องติดต่อขอความร่วมมือจากบุคลากรต่าง ๆ เป็นต้นว่า แพทย์ มักเกิดปัญหาความขัดแย้ง ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และกับพยาบาลด้วยกันเอง ทางด้านการช่วยเหลือการทำงาน สิ่งเหล่านี้จะเพิ่มความกดดันแก่พยาบาล และทำให้ไม่พึงพอใจในงานเพิ่มขึ้น จนเกิดเป็นความเหนื่อยหน่ายได้ (Muldary 1983 : 96-97 and Wolf 1981 : 233)

หากเสริมด้วยการซอกสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ป่วย เมื่อหน่วยงานที่ปฏิบัติอยู่จะช่วยให้เกิดความเหนื่อยหน่ายได้เร็วขึ้น (Johnson 1982 : 34)

การปฏิบัติการพยาบาลเป็นงานหนักกายและเหนื่อยใจเป็นอย่างมาก และถ้าหากพยาบาลเกิดการขัดแย้งในการแสดงบทบาทพยาบาล นั่นคือ พยาบาลที่มีค่านิยมทางวิชาชีพสูงกว่า ค่านิยมทางราชการ หรือค่านิยมทางวิชาการ แล้วจะช่วยเสริมความขัดแย้งในการทำงานมากขึ้น (นิภา ทิศประเสริฐ 2527 : 110-111) และจากการคาดหวังของสังคมต่อวิชาชีพการพยาบาลที่ต้องการให้พยาบาลดูแลเอาใจใส่อย่างดี พยาบาลต้องมีความรู้ความสามารถทางการพยาบาลเป็นอย่างดี (Rayner 1984 : 29) มีความเสียสละ ออกหน้า พุกจาไฟเราะ ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นเพื่อนร่วมงานที่ดี ท่อบุคคลากรต่าง ๆ (จอมจักร จันทรสกุล 2522 : 34-35) สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นความต้องการจากสังคมรอบข้างพยาบาล และถ้าพยาบาลไม่สามารถแสดงบทบาทดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมกับวิชาชีพ ก็จะเป็นความกดดันให้พยาบาลเกิดความเหนื่อยหน่ายได้

พอจะสรุปได้ว่า ความเหนื่อยหน่ายจะเกิดขึ้นได้ จะต้องมียุปัจจัยหลายประการ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ ปัจจัยเกี่ยวกับงาน และภูมิหลังพยาบาล เหล่านี้เป็นเหตุผลสนับสนุนให้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้

1. พยาบาลวิชาชีพ ในโรงพยาบาลของรัฐ กรุงเทพมหานคร มีความเหนื่อยหน่ายอยู่ในระดับมาก
2. ลักษณะงานที่รับผิดชอบ มีความสัมพันธ์ทางลบกับระดับความเหนื่อยหน่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. สัมพันธภาพระหว่างบุคลากรพยาบาล มีความสัมพันธ์ทางลบกับระดับความเหนื่อยหน่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
4. การรับรู้ต่อความสำเร็จในงาน มีความสัมพันธ์ทางลบกับระดับความเหนื่อยหน่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
5. การรับรู้ต่อความสามารถเชิงวิชาชีพของตนเอง มีความสัมพันธ์ทางลบกับระดับความเหนื่อยหน่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
6. การรับรู้ต่อระบบบริหาร มีความสัมพันธ์ทางลบกับระดับความเหนื่อยหน่าย

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

7. ลักษณะงานที่รับผิดชอบ สัมพันธภาพระหว่างบุคลากรพยาบาล การรับรู้ต่อความสำเร็จในงาน การรับรู้ต่อความสามารถเชิงวิชาชีพของตนเอง การรับรู้ต่อระบบบริหาร ประเภทของผู้ป่วย ประสบการณ์ด้านการพยาบาล ตำแหน่ง และอายุ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับความเหนื่อยหน่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

8. ปัจจัยคัดสรร ได้แก่ ลักษณะงานที่รับผิดชอบ สัมพันธภาพระหว่างบุคลากรพยาบาล การรับรู้ต่อความสำเร็จในงาน การรับรู้ต่อความสามารถเชิงวิชาชีพของตนเอง การรับรู้ต่อระบบบริหารประเภทของผู้ป่วย ประสบการณ์ด้านการพยาบาล ตำแหน่ง และอายุ สามารถร่วมกันทำนายระดับความเหนื่อยหน่ายได้

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคัดสรร ได้แก่ ลักษณะงานที่รับผิดชอบ สัมพันธภาพระหว่างบุคลากรพยาบาล การรับรู้ต่อความสำเร็จในงาน การรับรู้ต่อความสามารถเชิงวิชาชีพของตนเอง การรับรู้ต่อระบบบริหารประเภทของผู้ป่วย ประสบการณ์ด้านการพยาบาล ตำแหน่ง และอายุเท่านั้น กับระดับความเหนื่อยหน่าย

2. การวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาในพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยสามัญของแผนกอายุรกรรม แผนกศัลยกรรม แผนกสูติ-นรีเวชกรรม และกุมารเวชกรรม และพยาบาลวิชาชีพในหออภิบาลผู้ป่วยหนัก ของแผนกอายุรกรรม และแผนกศัลยกรรมเท่านั้น ในโรงพยาบาลของรัฐ กรุงเทพมหานคร เนื่องจากมีลักษณะการปฏิบัติงานในรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรพยากรณ์ ได้แก่ ลักษณะงานที่รับผิดชอบ สัมพันธภาพระหว่างบุคลากรพยาบาล การรับรู้ต่อความสำเร็จในงาน การรับรู้ต่อความสามารถเชิงวิชาชีพของตนเอง การรับรู้ต่อระบบบริหารประเภทของผู้ป่วย ตำแหน่ง ประสบการณ์ด้านการพยาบาล และอายุ

ตัวแปร เกณฑ์ ได้แก่ ระดับความเหนื่อยหน่าย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ปัจจัยคัดสรร หมายถึง สิ่งที่จะก่อให้เกิดความเครียดในการทำงาน ซึ่งส่งผลให้เกิดความเหนื่อยหน่ายในวิชาชีพการพยาบาล ได้แก่ ลักษณะงานที่รับผิดชอบ สัมพันธภาพระหว่างบุคลากรพยาบาล การรับรู้ต่อความสำเร็จในงาน การรับรู้ต่อความสามารถเชิงวิชาชีพของตนเอง การรับรู้ต่อระบบบริหาร รวมทั้งภูมิหลังของพยาบาล อันได้แก่ ประเภทของผู้ป่วย ประสบการณ์ด้านการพยาบาล ตำแหน่ง และอายุ

ลักษณะงานที่รับผิดชอบ หมายถึง สภาพทางกายภาพของงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ความที่ใ้ได้รับมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งแสดงถึงความเหมาะสมระหว่างปริมาณงานกับปริมาณและความสามารถของพยาบาลวิชาชีพสิ่งนี้คือ ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเครียด และส่งผลให้เกิดความเหนื่อยหน่ายในวิชาชีพพยาบาลได้

สัมพันธภาพระหว่างบุคลากรพยาบาล หมายถึง ผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ปรากฏในลักษณะของการใช้ความช่วยเหลือ การให้คำปรึกษา การชี้แนะแนวทางแก่กันและกัน แสดงถึงความไว้วางใจต่อกัน ทั้งในทางด้านการพยาบาล และที่เกี่ยวข้องกับปัญหาส่วนบุคคล สัมพันธภาพส่วนบุคคลเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเครียดในการทำงาน และส่งผลให้เกิดความเหนื่อยหน่ายในวิชาชีพพยาบาลได้

การรับรู้ต่อความสำเร็จในงาน หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในตัวพยาบาล โดยแสดงว่าคนทำงานด้านการปฏิบัติการพยาบาล และ/หรือ การบริหารการพยาบาล ได้ อย่างมีผลสำเร็จปรากฏให้ผู้อื่นมองเห็นได้ หรือเห็นผลลัพธ์ของการใช้กำลังความสามารถของคน สิ่งนี้ คือ ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเครียดในการทำงาน และส่งผลให้เกิดความเหนื่อยหน่ายในวิชาชีพพยาบาลได้

การรับรู้ต่อความสามารถเชิงวิชาชีพของตนเอง หมายถึง ความรู้สึกส่วนหนึ่งที่มียู่ในคน ที่แสดงว่ามีอยู่อย่างเพียงพอแก่การปฏิบัติการพยาบาล ความชอบเชก

วิชาชีพการพยาบาล และ/หรือการบริหารการพยาบาลโดยปฏิบัติได้อย่างมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน และผู้รับบริการ สิ่งนี้คือ ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเครียด และส่งผลให้เกิดความเหนื่อยหน่ายในวิชาชีพพยาบาลได้

การรับรู้ต่อระบบบริหาร หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อกระบวนการจัดและ ดำเนินงานการติดต่อสื่อสาร สายบังคับบัญชา ตลอดจนสิ่งกระตุ้นส่งเสริม และสิ่งนี้ คือ ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเครียด และส่งผลให้เกิดความเหนื่อยหน่ายในวิชาชีพ พยาบาลได้

ตำแหน่ง หมายถึง สถานะทางการทำงานในหน่วยงาน ได้แก่ พยาบาล ประจำการ และพยาบาลระดับบริหาร คือ หัวหน้าตึก และผู้ตรวจการ ในแผนกอายุร- กรรม แผนกศัลยกรรม แผนกสูติ-นรีเวชกรรม และกุมารเวชกรรม ในโรงพยาบาล— ของรัฐ กรุงเทพมหานคร

ประเภทหอผู้ป่วย หมายถึง หอผู้ป่วยที่พยาบาลปฏิบัติงาน แบ่งเป็นลักษณะ ใหญ่ ๆ 2 ประเภท คือ หอผู้ป่วยสามัญ ซึ่งอยู่ในแผนกอายุรกรรม แผนกศัลยกรรม แผนกสูติ-นรีเวชกรรม และแผนกกุมารเวชกรรม และหออดิบาลผู้ป่วยหนัก ในแผนก อายุรกรรม และแผนกศัลยกรรม ในโรงพยาบาลของรัฐ กรุงเทพมหานคร

ความเหนื่อยหน่าย หมายถึง ความอ่อนเพลียทางร่างกาย ห้อแท้ใจ และ แสดงพฤติกรรมทางลบต่อผู้ป่วย และผู้ร่วมงาน สามารถแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1 มีความอ่อนเพลียทางร่างกาย ห้อแท้ใจ มีพฤติกรรมทางลบต่อผู้ป่วย และผู้ร่วมงาน มีอาการแสดงอย่างมากเดือนละครั้ง

ระดับที่ 2 มีความอ่อนเพลียทางร่างกาย ห้อแท้ใจ มีพฤติกรรมทางลบต่อผู้ป่วย และผู้ร่วมงาน มีอาการแสดงอย่างมากสัปดาห์ละครั้ง

ระดับที่ 3 มีความอ่อนเพลียทางร่างกาย ห้อแท้ใจ มีพฤติกรรมทางลบต่อผู้ป่วย และผู้ร่วมงาน มีอาการแสดงเกือบทุกวัน

พยาบาลวิชาชีพ หมายถึง ผู้สำเร็จการศึกษาพยาบาลในระดับประกาศนียบัตร อนุปริญญา ปริญญาพยาบาล และดุษฎีบัณฑิต และได้ขึ้นทะเบียนประกอบโรคศิลปะแล้ว

ขณะที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลของรัฐ กรุงเทพมหานคร

โรงพยาบาลของรัฐ หมายถึง โรงพยาบาลทั่วไปที่ให้บริการทางสุขภาพด้านต่าง ๆ โดยต้องมีแผนกอายุรกรรม แผนกศัลยกรรม แผนกสูติ-นรีเวชกรรม และแผนกกุมารเวชกรรม ซึ่งอยู่ในสังกัด กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย ทบวงมหาวิทยาลัยและสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อให้ผู้บริหารทางการแพทย์ ได้ตระหนักถึงปัจจัยต่าง ๆ อันเป็นที่มาของปัญหาที่ก่อให้เกิดความเหนื่อยหน่ายของพยาบาลวิชาชีพ
2. เพื่อให้ผู้บริหารทางการแพทย์ ได้มองเห็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนระบบการบริหารงานในหอผู้ป่วย และแผนกการพยาบาล เพื่อให้พยาบาลวิชาชีพเกิดแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น
3. เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ได้ตระหนักถึงปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเหนื่อยหน่าย และพยายามจัดการต่อตนเอง เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดความเหนื่อยหน่ายได้ต่อไป

